

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra pedagogiky

**Právní gramotnost žáků SOŠ
ve vybraném právním odvětví**

Bakalářská práce

Autor: **Michaela Míčková**

Vedoucí práce: Ing. Kateřina Tomšíková

2018

Zde bude vložen zadávací list

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: Právní gramotnost žáků SOŠ ve vybraném právním odvětví vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila, a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědoma, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou.

.....

(podpis autora)

V dne

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce Ing. Kateřině Tomšíkové za odborné vedení mé práce.

Abstrakt

Bakalářská práce na téma „Právní gramotnost žáků SOŠ ve vybraném právním odvětví“ se zabývá aktuálním tématem, neboť alespoň základní znalost zákonů, nařízení, vyhlášek a jiných právních norem by měl mít každý občan České republiky. Tuto znalost je potřeba rozvíjet už v době školní docházky. Jaké mají právní vědomí žáci vybraných středních odborných škol, bylo v praktické části práce zjišťováno formou dotazníkového šetření. To se zaměřilo především na znalost trestního práva hmotného a procesního. Dále byly realizovány hloubkové individuální rozhovory s vyučujícími předmětu Právo na těchto školách. Zjištěné údaje z dotazníkového šetření byly zpracovány ve formě grafů. Na základě výsledků, které vyplynuly z dotazníkového šetření a hloubkových individuálních rozhovorů, byla navržena vlastní doporučení, která by mohla přispět k lepší právní gramotnosti žáků. Praktické části předcházela část teoretická, která představila pojmy související s tématem. Samostatná kapitola byla věnována výchově a vzdělávání s důrazem na právní vzdělávání na středních školách. Byla rovněž představena zvolená oblast práva trestního, a to práva hmotného i procesního. Teoretická část vytvořila základ pro část praktickou, v rámci které byly rovněž představeny vybrané střední odborné školy.

Klíčová slova

právo, vědomí, gramotnost, trestní čin, vzdělávací proces

Abstract

The bachelor thesis on topic “Legal literacy of high school students in selected law sector” deals with current topic, because every citizen should have at least the basic knowledge of laws, ordinances, decrees and other legal norms. This knowledge should be enforced already in school. How good legal literacy the students on selected vocational schools have, it was determined by questionnaire in practical part of this work. That was focused mainly on the substantive and procedural law. The deep interviews with teachers of law lessons were realized on these schools. Data collected by the questionnaires were then plotted. Based on results, received from questionnaires and deep individual interviews, there were formed the advices on how to improve legal literacy of students. Theoretical part, preceding the practical one, introduced some terms used in this thesis. The separate chapter was dedicated to education and training with focus to legal education at the secondary schools. A chosen area of criminal law (substantive and procedural law) was also introduced. The theoretical part formed the basis for the practical part, in which also selected secondary vocational schools were presented.

Key words

law, consciousness, literacy, crime, educational process

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CÍL A METODIKA PRÁCE	11
2 GRAMOTNOST	12
2.1 Právní vědomí	13
2.1.1 Složky právního vědomí	14
2.1.2 Znalost práva	14
2.1.3 Mínění o právu.....	15
2.1.4 Obecná pravidla práva	15
3 CÍLE VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	17
3.1 Cíle ve středoškolském vzdělávání	17
3.2 Cíle právního vzdělání	18
3.3 Právní vzdělávání na středních školách	18
3.4 Metody výuky	20
4 TREST, TRESTNÍ PRÁVO	23
4.1 Pohled do historie trestu	23
4.2 Trestní zákoník z roku 1961	23
4.3 Trestní právo v současném pojetí	23
4.3.1 Trestní právo hmotné.....	24
4.3.2 Trestní právo procesní.....	26
PRAKTICKÁ ČÁST	29
5 VLASTNÍ VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	29
5.1 Charakteristika regionu.....	29
5.1.1 Středočeský kraj - Kladno.....	29

5.1.2 Zlínský kraj - Holešov.....	30
5.2 Charakteristika zvoleného segmentu	30
5.3 Dotazníkové šetření.....	31
5.3.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	32
5.4 Individuální hloubkový rozhovor	43
5.4.1 Vyhodnocení individuálního hloubkového rozhovoru	43
5.5 Shrnutí dotazníkového šetření a individuálního hloubkového rozhovoru	46
6 VLASTNÍ DOPORUČENÍ	48
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	51
SEZNAM GRAFŮ	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

Při volbě tématu bakalářské práce s názvem „Právní gramotnost žáků SOŠ ve vybraném právním odvětví“ jsem vycházela ze současných potřeb dnešní společnosti, kde znalosti a porozumění právním pramenům a dovednosti aplikovat získané znalosti, jsou nezbytným základem úspěšného života každého jedince. Úloha právního vědomí představuje důležitý rozměr každého právního systému. Mnoho právních norem je formulováno odborným právním jazykem a právní předpisy se neustále mění a novelizují. Z tohoto důvodu je úroveň znalostí a dovedností občanů orientovat se v právních předpisech nízká. Je důležité, aby se s potřebnými informacemi z oblasti práva seznamovali již žáci na všech stupních škol. Právní vzdělávání na školách se zaměřuje spíše na teorii. I v rámci teoretické výuky je potřeba věnovat pozornost volbě vhodných metod a postupů, aby získávání znalostí právě z této důležité oblasti žáky bavilo, a tím se jejich právní vědomí posilovalo a kultivovalo.

Cílem bakalářské práce je zjištění, jakých právních znalostí a dovedností dosahují žáci na středních odborných školách, s jakými texty právních předpisů pracují, zda jim rozumí a jakým způsobem by se právní gramotnost žáků dala zvýšit a rozvíjet.

Teoretická část práce se věnuje vymezení pojmů jako je gramotnost, právní vědomí, z jakých složek se právní vědomí skládá, znalost práva, mínění o právu a obecná pravidla práva. Samostatná kapitola je věnována výchově a vzdělávání, definuje cíle vzdělávání, které jsou zaměřené na rozvoj jedince, rozvoj společnosti a rozvoj ekonomiky, dále obsahuje právní vzdělávání na středních školách a metody výuky. Jelikož jsem se ve své práci zaměřila na oblast trestního práva, další kapitola představuje stručný pohled na historický vývoj trestního práva, trestní zákoník z roku 1961, na který navazuje další podkapitola trestní právo v současném pojetí, a základní pojmy trestního práva hmotného a procesního.

V praktické části jsem zvolila jako nejvhodnější způsob zjištění právních znalostí žáků použití metody dotazníkového šetření a metodu individuálního hloubkového rozhovoru s pedagogy předmětu Právo.

V úvodu praktické části je nejprve charakterizován region Kladno – Středočeský kraj a Holešov – Zlínský kraj a představen vybraný segment respondentů 4. ročníku Střední policejní školy Ministerstva vnitra a 1. kladenské soukromé školy, s. r. o. Dále obsahuje dotazníkové šetření, vyhodnocení dotazníkového šetření pomocí grafického zpracování, individuální hloubkový rozhovor s pedagogy předmětu Právo a jeho vyhodnocení.

Závěr bakalářské práce shrnuje výsledky výzkumného šetření, splnění stanovených cílů a doporučení opatření zvyšující kvalitu výchovně – vzdělávacího procesu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Cíl a metodika práce

Hlavním cílem v praktické části bylo na základě analýzy znalostí žáků střední policejní školy v oblasti práva, zejména odvětví trestního práva, doporučit opatření zvyšující kvalitu výchovně-vzdělávacího procesu a zlepšit tak gramotnost žáků v právním odvětví.

V literární rešerši pojmů ze soudobé odborné literatury věnované problematice právní gramotnosti, práva a trestního práva byla použita metoda analýzy a komparace pojmů souvisejících s tématem. Na základě této analýzy a komparace byla vypracována teoretická část, která objasňovala přehled právních základů, srozumitelné pro studenty čtvrtého ročníku. V praktické části byla hlavní metodou metoda dotazníkového šetření u žáků středních škol a metoda hloubkového individuálního rozhovoru s pedagogem vyučujícím právní problematiku.

2 Gramotnost

Již po několik tisíciletí patří gramotnost k nedílné součásti vzdělání člověka a provází historii společnosti. V současné době, už od školních let, děti získávají gramotnostní dovednosti (Doležalová, 2005).

Čtení a psaní je často spojováno s pojmem gramotnost, kdo to neumí, ten je označován za ngramotného. Někteří odborníci k těmto dovednostem dodávají i počítání (Rabušicová, 2002).

Gramotnost rozšiřuje osobnost, intelekt a zvyšuje příležitosti profesního uplatnění. Jedná se také o schopnost řešit problémy každodenního života. Mění se v souvislosti se změnami ve společnosti, i s proměny ekonomických, politických a kulturních podmínek. Aby se lidé a hlavně žáci mohli aktivně přizpůsobit do současné společnosti, a ovládat gramotnostní dovednosti, musí se naučit informace získat a zpracovat (Doležalová, 2005).

Z historických souvislostí je patrné, že škola nebyla primární v šíření gramotnosti. Okolnosti náboženské, kulturní (nahrazení jazyků od latiny), ekonomické (obchodní činnost), politické (vznik států) nebo administrativní (vybírání daní) byly provázané historií gramotnosti dříve, škola tyto okolnosti později zintenzivnila. Škola také zprostředkovává získání komplexních znalostí a dovedností, tedy získání vyššího stupně gramotnosti (Rabušicová, 2002).

Gramotnost je založena na intelektuálních schopnostech člověka, není vrozena, je získaná v průběhu života. Získání gramotnostních dovedností také závisí na sociálním prostředí každého jedince. Gramotnost se postupně rozšiřuje o další obory (Doležalová, 2005), jako například právní gramotnost.

Doležalová (2005) shledává několikéré vymezení pojmu gramotnost:

1. Alespoň na úrovni základní školy ovládat dovednosti ve čtení, psaní a počítání.
2. V nejjednodušší formě ovládat dovednosti čtení, psaní a osvojení komunikativních dovedností.
3. Chápání významů v průběhu práce s textem.
4. Souhrnný proces komunikace.

Podle Rabušicové (2002) je gramotnost charakterizována jako:

1. **Literární gramotnost** (prose literacy) – využití informací a porozumění textů článků v novinách, básních a beletrie.
2. **Dokumentová gramotnost** (document literacy) - využití informací a porozumění výplatních listin, jízdních řádů, map, grafů, tabulek včetně žádostí o zaměstnání.
3. **Numerická gramotnost** (quantitative literacy) – aplikace matematických operací, porozumění číselných údajů v textu jako například určení výše úroku z půjčky nebo vyplnění objednávky na zboží.

2.1 Právní vědomí

Možných definicí právního vědomí existuje více a vzájemným způsobem se i liší. Kategorie právní vědomí je obtížně měřitelná i poznatelná současnými prostředky a metodami, které užívá věda o právu (Zoubek, 1998).

Více autorů zastává názor, že právo představuje a vyjadřuje hodnotu pro rozvoj a správnou funkci společnosti. Každý právní obor chrání kulturní hodnoty pomocí právním norem a předpisů (Hungar et al, 1985).

Právní vědomí vyjadřuje vztah jedince, sociální skupiny nebo společnosti k právu. Definiuje souhrn představ a názorů na právo. Představuje vztah objektivního práva a chování lidí (Urban, 2013).

Právní vědomí se ve středoevropském prostředí nachází na okraji zájmu a dostává se mu velmi málo pozornosti, proto je důležité formování právního vědomí u základních a středoškolských studentů (Večera et al, 2015).

Právní gramotnost je podle Urbana (2013) charakterizována jako porozumění slovům a vyhodnocení informací v právních textech a na základě vytvořených závěrů, odpovídající jednání. V životě současné moderní společnosti je velmi důležité si osvojit určité základní míry právní gramotnosti.

2.1.1 Složky právního vědomí

Právní vědomí vyjadřuje vztah osob k právu. Skládá se ze dvou základních složek a to znalost práva a mínění o právu. Znalost práva (knowledge about law) obsahuje znalosti a informace, mínění o právu (opinion about law) obsahuje představy a rozumně hodnotící soudy (Večera et al, 2015).

Urban (2013) dělí složky právního vědomí na:

- právní vědomí *de lege lata* - svět podle práva, které platí,
- právní vědomí *de lege ferenda* - svět podle zamýšleného práva, tedy co by mohlo být, dále jej členíme na:
 - Právní vědomí třídní – chování jedince, který se přizpůsobuje chování lidí ve skupině, ve které se nachází.
 - Právní vědomí ideální – znamená cíl, jak by mělo právní vědomí jedince vypadat a právní vědomí reálné – znamená skutečné právní vědomí jedince.

2.1.2 Znalost práva

Znalost práva vyjadřuje názory a představy co je právem povoleno a jaké jednání je naopak zakázáno. Zahrnuje, zda si je právní osoba vědoma toho, že určitý druh chování je právně upraveno a v jaké míře má právní osoba právní znalosti. Znalost práva rozlišuje individuální znalost, skupinovou znalost a společenskou znalost práva. V současném sociálním životě je znalost práva nezbytně nutná a to i z toho důvodu, že stále narůstá počet právních předpisů a jejich aktualizací (Večera et al, 2015).

Občané daného státu by měli věnovat velkou pozornost a smysluplně přemýšlet o tom jakou úroveň znalostí právních předpisů by měli znát. Důležitá je znalost alespoň tří okruhů a to rozhled v systému veřejné správy, základní orientace právního řádu a vědomí, kde a jak právní informace hledat. Právní znalosti tak zvyšují právní vědomí (Urban, 2013).

2.1.3 Mínění o právu

Mínění o právu vyjadřuje pohled jedince na právo a jeho představy a soudy o právu. Pohled na právo zahrnuje správnost, spravedlnost i morální požadavky. Dále pak zahrnuje dodržování, obcházení, porušování a ignorování práva. Pokud není právní vědomí podepřeno platným právem, může hrozit jeho vyhasnutí nebo nepoužívání určité právní úpravy. Veřejné mínění o právu spojené s tlakem veřejnosti může dojít k prosazení určitým zájmů a představ (Večera et al, 2015). Jako příklad může sloužit zakotvení nového oprávnění Policie ČR v zákoně č. 135/2006 Sb., ve způsobu řešení domácího násilí. Od ledna roku 2007 je policie oprávněna, při zjištění domácího násilí, násilnou osobu ze společného obydlí vykázat (MVCR, 1997).

Právní postoje vyjadřují plnění právních povinností, přijímání a nepřijímání případně odmítnutí platných právních norem či nesplnění právních povinností. Tyto postoje se vytvářejí v souvislosti se znalostmi, zkušenostmi a představami o právu každého jedince (Večera et al, 2015).

2.1.4 Obecná pravidla práva

Jak Zoubek (1998) ve své knize uvádí, postupem času se používáním práva vytvořila obecná pravidla resp. právní principy. Tyto pravidla jsou obecně uznávaná a jsou užitečnou pomůckou pro právní myšlení i pro rozvoj právního vědomí. Základním pravidlem lze považovat zásadu, co zákonem není zakázáno, je dovoleno. Krom toho jsou uváděny i další principy:

- Ignorantia iuris non excusat – neznalost zákona neomlouvá, znamená, že nelze nikoho zprostit viny, pokud byl neznalý práva.
- Nemo iudex in causa sua - ve vlastní věci nesmí být nikdo soudcem, znamená, že o sporu by vždy měla rozhodovat třetí nestranná osoba.
- Iustitia nemini Uganda – nikomu nesmí být spravedlnost odepřena, znamená, že každý má právo na právní rozhodnutí jeho věci.
- Audiatur et altera pars – vždy vyslechnout i druhou stranu, znamená, že nelze odsoudit osobu, bez možnosti obhajoby.
- Nullum crimen, nulla poena, nullus processus criminalis sine lege – není zločinu, není trestu, trestní řízení se může konat jen podle zákona.

- In dubio pro reo – ve prospěch obžalovaného při rozhodování v pochybnostech.

Za obecně závazná pravidla chování bývají považovány i právní normy. Právní normy jsou vydané, resp. uznané státem, obsažené v pramenech práva a pomocí dovolení, příkazů a zákazů regulují chování jedinců a jsou garantované a někdy i přímo vynutitelné státní mocí (Maršálek, 2008).

Podstata rozdílu mezi právními principy a právními normami spočívá v tom, že zatímco právní principy vznikají spontánně, převážně teoretickou studií práva s cílem získat hlubší pochopení právního uvažování, právní normy jsou vytvářeny záměrně v legislativním procesu tedy při připravování, navrhování, projednávání a schvalování systémů. Právní principy netvoří žádný systém a jsou mnohem obecnější povahy než normy. Mnohdy nejsou vyjádřeny v platném právu, mohou být jen součástí právního vědomí lidí (Maršálek, 2008).

3 Cíle výchovy a vzdělávání

Cíl představuje vyjádření aktivní stránky vědomí, přičemž postupně vzniká vazba mezi určitou činností, jejím cílem, účelem k jeho dosažení a očekávaným výsledkem. Obvykle se vztahuje k nějaké hodnotě a spojuje se s představou, úsilím či záměrem. K dosažení cíle je potřeba adekvátně zvolit vhodné prostředky neboli účel. Ujasnění cílů a jejich uskutečnění probíhá v souladu s vývojem společnosti nebo kultury (Janík, 2009).

Cílem právní výchovy je dosáhnout poznání a pochopení práva, které by vedlo k jeho dodržování, k chování v souladu s právem a k rozvoji jeho objektivní role ve společnosti (El-Dunia, 1987).

3.1 Cíle ve středoškolském vzdělávání

V závazných kurikulárních dokumentech, tedy v Rámcově vzdělávacích programech (dále RVP) najdeme soubor požadavků, kterých mají žáci na středních odborných školách dosáhnout, jaké znalosti v oblasti práva mají získat. Dokumenty uvádějí nejčastěji tři hlavní cíle:

1. Rozvoj jednotlivce - uplatnění potenciálu, kdy žák během vzdělání bude vybaven poznávacími dovednostmi, morálními hodnotami pro osobní i občanský život, výkon povolání nebo celoživotní vzdělání.
2. Rozvoj společnosti – pochopení a uplatnění demokracie, zamezení nespravedlnosti mezi jedinci a skupinami.
3. Rozvoj ekonomiky – soulad vzdělání jednotlivců s potřebami zaměstnavatelů a ekonomického rozvoje (Urban, 2013).

RVP vyjadřuje pro obor bezpečnostně právní činnost a veřejnosprávní činnost cíle vzdělání jako soubor společenských potřeb na celkový rozvoj žáků, vymezuje výsledky výuky. Míra jejich naplnění závisí na celkovém dosaženém stupni vzdělání. Cílem středního odborného vzdělání je připravit žáka na úspěšný, odpovědný, občanský i pracovní život v současném světě (NUV, 2008).

Jak Janík (2009) uvádí, reálná výuka k dosažení cílů závisí nejen na pečlivé přípravě učitele, ale hlavně na aktivitě a komunikaci žáků zapojujících se do výuky. Dále pak závisí na dalších faktorech:

- Počet žáků ve třídě, třídní klima, školní atmosféra.
- Rozvoj a úroveň psychických a myšlenkových stavů žáků.
- Motivace a ochota žáků přizpůsobit se školnímu režimu.

3.2 Cíle právního vzdělání

Cílem právního vzdělání je vytvořit u žáka regulérní stupeň právního vědomí. Žák by měl být schopen vhodně používat právní normy v oblasti bezpečnostně právní činnosti, rozlišovat právo a spravedlnost, jednat s lidmi s porozuměním a zodpovědně, respektovat osobnost lidí, nechovat se násilně, vystupovat proti diskriminaci či nesnášenlivosti, uznávat lidská práva a svobody zaručené Ústavou ČR, odolat korupci. Z odborných kompetencí by absolvent měl být schopen právně kvalifikovat jednání, rozpoznat protiprávní jednání, ať už se jedná o trestný čin, přešůpek či občansko-právní spor, umět se přizpůsobit novelám zákonů či jiným předpisům (NUOV, 2008).

3.3 Právní vzdělávání na středních školách

Vzdělávání je komplexní činnost zaměřená na získávání vědomostí, informací, dovedností či odborných kompetencí. Hlavním cílem je rozvoj osobnosti, začlenění člověka do společnosti, sdílení určitých hodnot, formování jedince k sebeuvědomění, odpovědnosti a uplatňování práv a povinností. Nelze tedy vzdělávání chápat jen jako způsob získávání kvalifikace k pracovní pozici. Tento proces začíná převážně ve školních institucích a má nejen vzdělávací ale i výchovný aspekt.

Školní vzdělávání je obsaženo v učebních plánech a osnovách různých typů škol, a kromě přípravy na profesní život žáků, získávání vědomostí, dovedností a odborných kompetencí, zahrnuje i osvojení si určitých norem chování a jednání, hodnot či postojů. Vzdělávání se uskutečňuje převážně ve výuce a tvoří základ pro další vzdělávání a pro rozvoj osobnosti (Mužík, 2012).

Právo provází každého člověka po celý život, člověk žije v právních vztazích a z toho mu plynou práva a povinnosti. Studium základů práva může přispět k utváření právního vědomí a podnítit zájem k hlubšímu poznávání právního řádu (Ryska et al., 2014). Právní normy, respektive právní informace, lze získat prostřednictvím masmédií nebo informačních technologií. Právní informace zahrnují

rozsah dovolených a nedovolených způsobů chování, způsoby jednání státních orgánů, informace o existenci právních norem nebo zkušenosti z realizace a z aplikace práva. Žáci mají možnost právní informace získat přímo z právního předpisu například ze Sbírky zákonů nebo nepřímo tedy zprostředkovaně přes jiný informační zdroj, například z článků na internetu, přednášky nebo z osobní zkušenosti z jednání u soudu (Večeřa et al., 2011).

Právní zdroje uvedené ve Sbírce zákonů jsou formulovány odborným právním jazykem určeným právníky vzdělaným adresátům práva a nejen žáci se v nich obtížně orientují a dostatečně jim nerozumí. Proto hlavním zdrojem, jak získat právní informace, je ten zprostředkovaný, nepřímý. Nejčastěji využívaným zdrojem jsou zdroje obecně dostupné tedy internet, masmédiá a poté zdroje specializované (advokát, odborný tisk, ASPI) (Večeřa et al., 2011).

Právní vzdělání v současné době provází přílišné zaměření na teorii práva a nedostatečnou orientaci v praxi. Mnoho autorů ve svých pracích uvádí pouze přehled názorů o vytyčených problémech, bez toho, aby svá tvrzení opřeli o zjištěná fakta nebo analýzu činnosti orgánů, které právo tvoří a aplikují. Ke zvýšení právního vzdělání může přispět metoda pozorování například chodu institucí aplikujících právo nebo konání rozhovorů s účastníky právního procesu (Maršálek, 2008).

Vzdělávání na středních odborných školách (stejně jako na ostatních stupních) se řídí RVP. Vzhledem k zaměření BP bude dále pracováno s RVP 68-42-M/01 Bezpečnostně právní činnost a 68-43-M/01 Veřejnosprávní činnost.

RVP definuje všeobecné výsledky vzdělávání, které mají oba obory stejné. Podle nich žáci budou schopni vysvětlit pojem právo, právní stát, kdy se stává člověk způsobilý k právním úkonům a má trestní odpovědnost, popsat soustavu soudů ČR a jejich činnost nebo budou schopni objasnit postupy vhodného jednání, stanou-li se svědky nebo obětí jednání jako korupce, násilí, šikana, vydírání. Dále budou schopni právo aplikovat a efektivně pracovat s právními normami (NUV, 2008).

Právní vzdělání na středních školách, které je uvedeno ve školním vzdělávacím programu, může být sestaveno do předmětů nebo do jiných ucelených částí učiva, které se vyučují v jednotlivých oborech. Národní ústav pro vzdělávání (dále NUV) uvádí, že právní vzdělání lze získat ve všeobecném vzdělávání společenskovedním.

V tomto vzdělání žákovi osvojené poznatky usnadní přijmout principy a normy společnosti a pochopit sám sebe i druhé lidi. Předmět Právo v odborném vzdělávání se zaměřuje na výchovu k dodržování a získávání znalostí práva nejen trestního práva hmotného a procesního, včetně aplikativních schopností k realizaci právního jednání (NUV, 2008).

3.4 Metody výuky

Metody výuky, neboli vyučovací metody, jsou didaktické prostředky, které vedou ke vzájemnému uspořádání činností učitele a žáka, a tím tak k dosažení stanovených cílů. Definovat metody výuky znamená, co bude dělat učitel, například vykládat žákům v hodině nové téma a co budou dělat žáci, například si zapisovat poznámky do sešitu. Vzájemné působení mezi učitelem a žákem a komunikace mezi nimi je základem vyučování a učení. Metody musí učitel zvolit vhodně podle podmínek výuky, předpokladů žáků k učení a podle toho jaké si zvolil cíle (Votava, 2011).

„Třídění metod se používá z různých hledisek.

a) Třídění podle zdroje poznání:

- a) metody slovní (zdrojem poznání je slovo),*
- b) metody názorně demonstrační (zdrojem poznání je demonstrace jevu)*
- c) metody praktické (zdrojem poznání je praktická činnost).*

b) Třídění podle druhu myšlenkových operací:

- a) metody analyticko-syntetické,*
- b) metody induktivní,*
- c) metody deduktivní,*
- d) metody komparační.*

c) Třídění podle didaktické funkce:

- a) metody informační, prezentační,*
- b) metody fixační (upevňovací, opakovací),*
- c) metody prověřovací (hodnocení a klasifikace výkonu žáků“ (Slavík et al, 2012, s. 66, 67).*

U metody slovní učitel ve vyučovací hodině interpretuje dané téma a žáci si daný výklad zapisují do sešitů. O metodu slovní jde i v případě, že učitel rozdá žákům text k prostudování a ti si z něho vypisují podstatné informace. Slovní metody se dále dělí

na práci s textem, monologické (do těchto patří výklad, přednáška, vyprávění) a dialogické (dotazování, rozhovor, diskuse, beseda).

Výklad je striktní slovní popis učiva. Je důležité, aby učitel postupoval po krocích a vždy ověřil pochopení výkladu, než postoupí k další části. Neměl by zapomenout na shrnutí podstatných pojmů a faktů a na závěr. **Přednáška** je sdělování vlastní celistvé představy o určitém tématu nebo problému. Žáci si samostatně zpracovávají zápisky a na konci mají dostatek prostor pro otázky. **Vyprávění** motivuje žáky, obsahuje děj a spád a často i emotivní složku. Při ústním zkoušení nebo na začátku výkladu nové látky může učitel využít metodu **dotazování**. Klade předem připravené uzavřené, polootevřené nebo otevřené otázky. Dvoustranná komunikace probíhající vzájemně mezi žáky, nebo mezi žáky a učitelem, která směřuje k určitému cíli je nazývána jako metoda **rozhovoru**. Vícestranný rozhovor je pak chápán jako **diskuse**. Podstatná je ochota komunikovat a vyjadřovat se k danému tématu diskuse. **Beseda** má zpravidla dvě části, v první části se žáci seznámí s daným tématem nebo problémem a poté žáci pokládají otázky, na které besedující odpovídá. K besedě jsou často zváni externisté nebo lidé se zkušenostmi daného problému nebo z praxe.

Metody názorně demonstrační lze rozdělit na část předvádění a část pozorování. Do této metody spadá i metoda realistického zobrazení jevů a předmětů, například film nebo fotografie. Předvádění by mělo probíhat v přiměřeném tempu, aktivizovat žáky pomocí otázek a mělo by být doprovázené slovním výkladem a následně pak pozorováním. Vyprávění, rozhovor nebo promítnutí filmu plní funkci motivační. Aby byli žáci ještě více stimulováni a více motivováni k učení, lze použít metodu aktivizující. Do této skupiny spadají například metody situační, inscenační a problémové vyučování (Votava, 2011).

Metoda **inscenační** se provádí pomocí hraní rolí a určité hrané situace. Díky tomu žáci docházejí k novým poznatkům. U žáků je tato metoda oblíbená, nevýhodou je však náročná příprava. Metoda **problémového vyučování** se zaměřuje na řešení problému, kterou lze rozdělit do několika kroků. Nejprve se vymezí a porozumí se problému, ten se zanalyzuje formou poznatků, které souvisejí s problematikou z literatury, stanoví se hypotézy nebo předběžné řešení, následně se hypotéza ověří například se srovnáním s učebnicí a na závěr se shrnou výsledky. V souvislosti

s metodou problémového vyučování lze ve vyučovací jednotce vést problémový rozhovor nebo skupinové řešení problému a využít významný metodický postup jako je práce s informačními zdroji. Žáci tímto metodickým postupem samostatně získávají informace a jsou tak vedeni k samostatné práci (Slavík, et al, 2012).

4 Trest, trestní právo

4.1 Pohled do historie trestu

Chování ve společnosti, společenských skupin i samotných jedinců, tvořilo v právu jeden ze základních regulativů. Nejsnadněji jeho význam lze pozorovat u primitivních (přírodních) kmenů a národů. Tvrzení starořímského filozofa a politika Cicera: *Ubi societas, ibi ius* – kde je společnost, tam je i právo, se více než na existenci práva samotného, vztahuje na závaznou normu právních předpisů ve společnosti. Zároveň tímto vyjadřuje, že právní normy a sociální formy jeho realizace jsou v souladu ke vztahům a systémům ve společnosti. Proto se sociální život začleňuje prostřednictvím právního řádu. Právo či právní řešení tak více nahrazují neformální sporné situace (Večera et al., 2011).

4.2 Trestní zákoník z roku 1961

Po přijetí Ústavy v roce 1960 vedoucí představitelé KSČ kodifikovali celá právní odvětví. Přednostně byla pozornost věnována jak trestnímu právu hmotnému, tak trestnímu právu procesnímu. V roce 1962 nabyl účinností nový trestní zákon č. 140/1961 Sb. Určité části zákona byly zachovány z původního trestního zákona č. 86/1950 Sb., jako například konstrukce u definice trestného činu „*pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně*“ (Kuklík et al., 2009, s. 407). Spolu s trestním zákonem byl vydán trestní řád č. 141/1961, který je platný dodnes. Účelem trestního řádu bylo náležité zjištění trestných činů a potrestání pachatelů a to řádným postupem orgánů činných v trestním řízení (Kuklík et al., 2009).

4.3 Trestní právo v současném pojetí

České trestní právo se řadí mezi právo veřejné a je součástí právního řádu. Rozlišuje se na trestní právo hmotné, které stanovuje co je trestným činem a jaké sankce se za trestný čin uloží a trestní právo procesní, které upravuje trestní řízení neboli postup orgánů činných v trestném řízení. Obě odvětví jsou nerozlučně spjata, mají stejný cíl, stejný pojmoslovný aparát i stejné instituty. Pravidla, která stanovuje trestní právo procesní, jsou důležitá pro uplatnění trestního práva hmotného. Aby byly trestné činy řádně zjištěny a jejich pachatelé potrestáni, uplatňuje se trestní právo

hmotné pomoci trestného práva procesního. Trestní právo hmotné je tak upraveno v zákoně číslo č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů, trestní právo procesní v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním neboli trestní řád (Jelínek et al., 2014).

Zrušením trestního zákona č. 140/1961 Sb., vstoupil dne 1. 1. 2010 v platnost nový zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Zrušení zákona však neznamenal, že nebyl aplikován, neboť jak je uvedeno v § 2 odst. 1 zákona číslo 40/1990 Sb. „*se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán*“ (Jelínek, 2009, s. 11). Změnou a výsledkem trestního zákoníku mělo dojít k vytvoření novodobého kodexu vycházejícího z demokratických základů. Nový trestní zákoník tvoří jen polovinu rekodifikace trestního práva, neboť působí se starým, avšak několikrát novelizovaným trestním řádem č. 141/1961 Sb. (Jelínek, 2009). Normy trestního práva hmotného musí být zcela jasně formulovány tak, aby byly odhalitelné a prokazatelné prostředky trestního práva procesního (Jelínek et al., 2014).

4.3.1 Trestní právo hmotné

Trestní právo hmotné chrání práva a zájmy fyzických a právnických osob, zájmy společnosti a ústavní zřízení České republiky před trestnými činy. Určuje, za jakých podmínek určitý způsob jednání představuje trestný čin a jaké postihy za něj mohou být uloženy (Jelínek et al., 2014).

Trestní odpovědnost znamená povinnost pachatele trestného činu nést trestní sankce – nepříznivé právní důsledky. Hovoří se o ní v situacích, kdy jednání fyzické osoby porušilo nebo ohrozilo právem chráněné zájmy. **Trestný čin** je protiprávní čin, který je v trestním zákoně označen za trestný a vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Musí tedy být současně splněny dvě podmínky a to protiprávnost a znaky uvedené v trestním zákoně. Trestný čin, který spáchá mladistvý, se nazývá **provinění**. Pojetí provinění je totožné s pojetím trestného činu u dospělého pachatele, vyžaduje se zde též naplnění současně dvou podmínek, a to protiprávnost a znaky uvedené v trestním zákoně (Jelínek et al., 2014).

Trestné činy dělíme na **přečiny a zločiny**. Přečiny jsou všechny trestné činy nedbalostní a trestné činy úmyslné, na které zákon stanovil trest odnětí svobody s horní hranicí sazby do 5 let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nespádají do

podmínek přečinů, jsou úmyslné a zvláště závažné, na které zákon stanovil trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně 10 let (Káňa, 2012).

Káňa (2012) dále trestné činy dělí:

- podle stavu:
 - Dokonaný – čin, který je spáchaný až do konce a naplnil všechny znaky skutkové podstaty trestného činu.
 - Nedokonaný – čin, který je ve stádiu přípravy nebo pokusu trestného činu.
- podle zavinění:
 - Úmyslné – pachatel věděl, že spácháním činu může způsobit ohrožení a čin spáchal vědomě.
 - Nedbalostní – pachatel nevěděl, že spácháním činu může způsobit ohrožení, přestože vědět měl a mohl.

Skutková podstata trestného činu určuje, o jaký konkrétní trestný čin se jedná. Vyšetřováním se zjišťuje jednání pachatele a děj, a jestliže výsledky vyšetřování odpovídají znakům skutkové podstaty je naplněna skutková podstata trestného činu, která má znaky:

- Objekt neboli hodnoty, proti nimž směřuje trestný čin, jako například lidský život.
- Objektivní stránka, která je dána jednáním pachatele něco konat nebo opomenutím něco konat.
- Subjekt je pachatel trestného činu, osoba příčetná, starší 15 let. Osoba příčetná je taková osoba, která v době spáchání trestného činu byla schopna ovládnout své jednání a schopna rozpoznat nebezpečnost činu.
- Subjektivní stránka je psychický vztah pachatele ke spáchání trestného činu, soud tak zkoumá například pachatelovo zavinění úmyslné či nedbalostní (Káňa, 2012).

U úmyslných trestných činů se někdy rozlišují **vývojová stádia trestného činu** jako příprava, pokus a dokonaný trestný čin. Jedná se vždy o jednání pro společnost nebezpečné. Příprava spočívá v organizování zvláště závažného trestného činu,

v opatřování nástrojů k jeho spáchání nebo v návodu či pomoci k takovému trestnému činu. Nedošlo při ní ani k pokusu ani k dokonání trestného činu. Pokusem se rozumí takové jednání, které směřuje k dokonání trestného činu, s úmyslem čin spáchat, avšak k dokonání ještě nedošlo. Příprava i pokus jsou trestné podle trestní sazby dokonaného trestného činu (Spirit, 2014).

Jednání, která naplňují skutkovou podstatu trestného činu, jsou nedovolená nebo protiprávní. **Okolnosti vylučující protiprávnost** jsou však jednání, které jsou povoleny a nejsou pro společnost nebezpečné. Jedná se o nutnou obranu a krajní nouzi (Spirit, 2014).

Nutná obrana je charakterizována jako čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok, na zájem chráněný trestním zákonem. Nejedná se o nutnou obranu, jestliže byla obrana zcela zjevně nepřiměřena povaze a nebezpečnosti útoku (Jelínek et al., 2014).

Krajní nouzi se rozumí čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněné trestním zákonem a nebezpečí nebylo možno za daných okolností odvrátit jinak. Nejedná se o krajní nouzi, jestliže byl způsobený následek stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil (Jelínek et al., 2014).

4.3.2 Trestní právo procesní

Trestní právo procesní neboli trestní řád upravuje postupy a metody orgánů činných v trestním řízení. Účelem trestního řádu je zjištění trestných činů a potrestání pachatelů. Základním trestněprocesním vztahem v trestním právu procesním je vztah mezi státními orgány (policie ČR, státní zastupitelství, soudy) a pachatelem, tedy osobou, proti níž se vede trestní řízení. Trestní řízení se člení na přípravné řízení, které provádí vyšetřovatelé policie ČR, soudní trestní řízení před trestním soudem a výkon uložených trestů (Káňa, 2012).

Trestní právo procesní rozděluje dvě strany trestního řízení. Na jedné straně jsou:

- Podezřelý – jedná se o osobu, proti které se vede trestní řízení.
- Zadržený, podezřelý – osoba, která byla přistižena při trestném činu, nebo bezprostředně poté. Zadržet takovou osobu smí kdokoliv, pokud tím zamezí

útěku pachatele, nebo pokud je to nutné ke zjištění jeho totožnosti nebo zajištění důkazů. Ihned tuto osobu musí předat policejnímu orgánu.

- Obviněný – osoba, které bylo sděleno obvinění. Má právo na obhajobu nebo obhájce ex offio.
- Obžalovaný – osoba, na kterou byla podána žaloba, v okamžiku nařízení hlavního líčení.
- Odsouzený – obžalovaná osoba odsouzená rozsudkem soudu (Káňa, 2012).

Na druhé straně je státní zastupitelství a státní zástupce, který zastupuje stát veřejnou žalobou před soudem, podává obžalobu nebo návrh na potrestání. Vykonává dozor nad dodržováním zákonů nebo podává návrh na vazbu (Káňa, 2012).

Káňa (2012) dále uvádí další zúčastněné subjekty trestního řízení, kterými jsou:

- Obhájce, znalec, tlumočník, soudní komisař, notář.
- Svědek, který nesmí lhát ani nic zamlčovat, je povinen vypovídat a svědčit.
- Poškozený, jedná se o osobu fyzickou nebo právnickou, které byla způsobena škoda. Poškozeného může zastupovat advokát.
- Orgány činné v trestním řízení, které nesmí nikoho stíhat jinak, než zákonným způsobem a ze zákonných důvodů.

Trestní řízení prochází několika fázemi, které se vzájemně doplňují a navazují na sebe. Základním stádiem je **přípravné řízení**, v jeho průběhu se zjišťuje, zda je podezření vůči obviněnému důvodné natolik, aby mohla být podána obžaloba státním zástupcem. Probíhá formou vyšetřování, které vykonávají zejména policejní orgány. Během přípravného řízení dochází k zajišťování důkazů, opatřování potřebných podkladů a vysvětlení. Státní zástupce vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti. Přípravné řízení končí zejména podáním obžaloby státním zástupcem k soudu nebo zastavením trestního řízení. **Předběžné projednání obžaloby** nastupuje po přípravném řízení a přezkoumává, zda přípravné řízení bylo provedeno řádně a jeho výsledky odůvodňují postavení obviněného před soud. Každou žalobu nejprve posoudí předseda senátu a je-li žaloba v pořádku, rovnou nařídí hlavní líčení a to z důvodu, aby se zabránilo tomu, že by se soud zabýval neodůvodněnými obžalobami. Jádrem celého trestního řízení je **hlavní líčení**, v něm se rozhoduje, zda byl či nebyl spáchán trestný čin a o uložení trestu. Rozhodujícím orgánem je

příslušný soud, státní zástupce stejně jako obžalovaný má v hlavním líčení postavení procesní strany. Na začátku líčení sdělí předseda senátu, jaká věc bude projednávána, zjistí, zda jsou všichni předvolaní přítomni, vyzve státního zástupce, aby přečetl obsah obžaloby, a následně proběhne dokazování. Na závěr hlavního líčení vyzve předseda senátu jak obžalovaného tak státního zástupce k závěrečným řečem. Hlavní líčení končí vynesením rozsudku, kdy se v něm obžalovaný uznává vinným z trestného činu nebo je obžaloby zproštěn. V případně uznání viny, soud v rozsudku vynese i trest (Spirit, 2014).

Opravným prostředkem proti rozsudkům soudu prvního stupně je **odvolání**. Důvody ani forma nejsou v zákoně uvedeny, proto právo odvolat se má široký okruh osob, kromě státního zástupce a obžalovaného to mohou být příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, manžel, manželka, sourozenec, družka a podobně. Odvolací soud může odvolání zamítnout a ponechat tak rozsudek soudu prvního stupně, nebo může rozsudek zrušit a celou věc vrátit k novému projednání. Pravomocný odsuzující rozsudek je třeba vykonat a to pomocí **vykonávacího řízení**, které je posledním stádiem trestního řízení. Podrobnější úprava je uvedena v jiných pramenech než v trestním řádu jako například zákon o výkonu trestu odnětí svobody (Spirit, 2014).

PRAKTICKÁ ČÁST

Hlavním cílem této části bakalářské práce bylo zjistit, jaké znalosti mají žáci 4. ročníků vybraných středních odborných škol v oblasti trestního práva a jaký mají k této problematice vztah. Zvolila jsem 2 střední školy, a to střední školu, která se nachází v největším městě Středočeského kraje a je jí 1. kladenská soukromá střední škola, s. r. o. (dále 1. KŠPA), studijní obor Veřejnosprávní činnost a střední školu, která se nachází v druhém nejmenším správním obvodě Zlínského kraje, tedy Vyšší policejní školu a Střední policejní školou Ministerstva vnitra v Holešově (dále SPŠ MV), studijní obor Bezpečnostně právní činnost.

Přestože obě střední školy nemají stejný studijní obor, mají shodný vyučovací předmět Právo, ve kterém se učí znalostem v trestním právu hmotném a procesním. Žáci 4. ročníku tento předmět mají v nabídce pro povinné ústní zkoušky profilové části maturitní zkoušky pro rok 2017/2018. Maturitní témata z předmětu Právo v části trestní právo se na obou školách z velké části shodují.

5 Vlastní výzkumné šetření

5.1 Charakteristika regionu

5.1.1 Středočeský kraj - Kladno

Středočeský kraj je velikostí, počtem obyvatel i obcí největším krajem Čech. Jako jediný kraj nemá své krajské město, krajský úřad sídlí v hlavním městě Praha.

Okres Kladno leží na severozápadě Středočeského kraje a patří mezi pět největších měst v kraji. Je obklopen ze všech stran specifickými regiony Mělnickem, Berounskem, Rakovnickem, částí Litoměřicka a okresem Louny (Ústecký kraj) a okresem Praha – západ. Mezi priority města patří vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj vzdělanosti. V Kladně sídlí 2 gymnázia, 9 středních odborných škol a učilišť, z toho 2 soukromé, které zajišťují výuku studentů z Kladna.

Dopravní dostupnost do škol je velmi dobrá. Nejvyužívanějším druhem hromadné dopravy je autobusová doprava, především městská hromadná doprava, kterou zajišťuje akciová společnost ČSAD KLADNO, a. s. ČSAD pro studenty a žáky od 15 do 26 let dojíždějící mimoměstskými linkami poskytuje zvýhodněné žakovské

jízdné formou žakovských průkazů, kdy jízdné je až o 25 procent levnější než plné jízdné a zajišťuje i pravidelné autobusové spoje do hlavního města ale i do ostatních krajských měst.

5.1.2 Zlínský kraj - Holešov

Zlínský kraj se rozprostírá ve východní části střední Moravy a východní okraj Zlínského kraje tvoří hranice se Slovenskou republikou. Zahrnuje okresy Zlín, Uherské Hradiště, Kroměříž a Vsetín. Svoji rozlohou je čtvrtým nejmenším krajem České republiky. Krajským městem Zlínského kraje je Zlín. Holešov je druhým nejmenším správním obvodem ve Zlínském kraji. Leží v severní části Zlínského kraje a sousedí se správními obvody Kroměříž, Otrokovice, Zlín a Bystřice pod Hostýnem. Ve městě se nachází 1 Gymnázium, 1 Vyšší policejní škola a Střední policejní škola Ministerstva vnitra Holešov a 1 Odborné učiliště a Základní škola Holešov.

Dopravní dostupnost zajišťuje společnost Krodos bus, která se stala nástupnickou firmou místního závodu ČSAD. Tato společnost zabezpečuje pravidelné spoje do města Holešov i z ostatních krajských měst včetně hlavního města Prahy a města Brno. Pro studenty ve věku od 15 let do 26 let je možné uplatnit až o 25 procent zlevněné jízdné při prokázání žakovského průkazu.

5.2 Charakteristika zvoleného segmentu

Vybranými respondenty byli žáci 4. ročníku Střední policejní školy Ministerstva vnitra, která je jednou ze tří největších policejních škol v České republice.

Střední odborná škola realizuje výuku v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem Bezpečnostně právní činnost pro obor 68-42-M/01. Jedná se o čtyřleté bezplatné studium pro absolventy základních škol, které je ukončeno maturitní zkouškou.

Škola má velmi dobré podmínky pro výuku. K dispozici má 24 učeben, 35 speciálních učeben, 3 střelnice a rozsáhlá sportoviště. Učebny jsou vybaveny moderní didaktickou technikou, která je využívána při realizaci výuky.

Absolventi mají možnost uplatnění ve všech složkách Policie ČR, mají možnost dalšího studia na vysokých školách nebo práce v jednotlivých institucích veřejné správy nebo v útvarech městských policíí.

Dalšími respondenty byli žáci 4. ročníku 1. kladenské soukromé školy, s. r. o., která realizuje několik studijních oborů mimo jiné i studijní obor Veřejnosprávní činnost 68-43-M/01 zakončený maturitní zkouškou. Studium na této škole je placené. Roční školné pro žáky v denním studiu činí 20 000,- Kč.

Škola má bezbariérový přístup, poskytuje neomezený WiFi internet v budově školy a nabízí výměnné pobyty žáků v zahraničí. Učebny jsou vybaveny moderní didaktickou technikou.

Absolvent této školy disponuje kompetencemi pro činnost referenta státní správy, samosprávy na obecních, městských a magistrátních úřadech. Může se uplatnit např. i na úřadech práce, v advokacii, soudnictví, v celní správě, ve vzdělávacích firmách, v nadacích. Úspěšní absolventi mohou pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole.

5.3 Dotazníkové šetření

Cílem bakalářské práce bylo získat co nejpřesnější informace o tom, jaké mají respondenti právní znalosti v trestním právu. Aby bylo možné zpracovat názory většího počtu respondentů, byla použita metoda dotazníkového šetření. Dotazník byl zaměřen na základní znalosti v oblasti trestního práva hmotného a procesního.

Formálně uspořádaný dotazník obsahoval 16 uzavřených otázek s volbou jedné správné odpovědi, 2 identifikační otázky a 2 otázky, kde respondenti vyjádřili svůj názor směřující k výuce Práva. Dotazník byl rozdán 32 respondentům na Střední policejní škole Ministerstva vnitra v Holešově (dále SPŠ MV) a 20 respondentům na 1. soukromé střední škole, s. r. o. (dále 1. KŠPA). Dotazník byl anonymní a žáci ho vyplňovali na základě instrukcí uvedených na dotazníku. Vybranými respondenty byli žáci 4. ročníku denního studia střední odborné školy ve věku 18 – 19 let. Z celkového počtu dotazovaných bylo 17 žen a 35 mužů.

Dotazník rozdělený na okruhy:

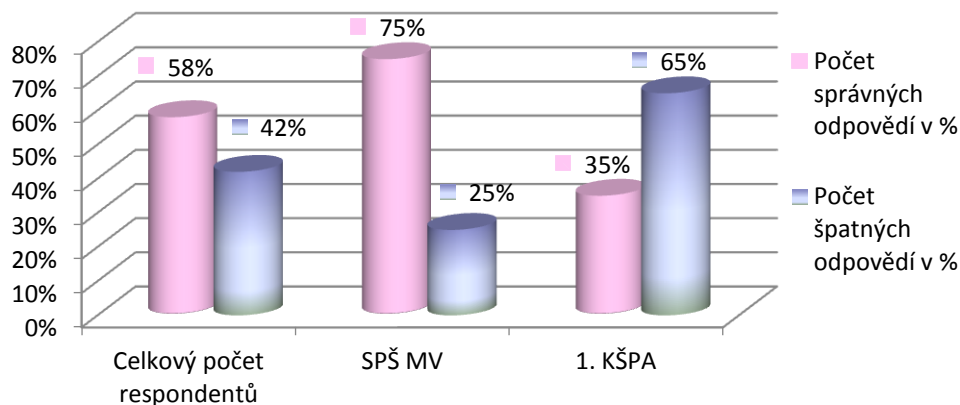
1. Identifikační otázky (otázky 1, 2)
2. Znalosti trestního práva hmotného (otázky 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 18)
3. Znalosti trestního práva procesního (otázky 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17)
4. Vyjádření postoje respondentů (otázky 19, 20)

5.3.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Výsledky dotazníku jsou zpracovány pro každou dotazníkovou položku zvlášť a vyjádřeny pomocí sloupcových grafů s relativní četností. První dvě proměnné hodnoty v grafu vyjadřují procento správných a špatných odpovědí z celkového součtu dotazovaných respondentů, tedy z 52 respondentů a další proměnné hodnoty se týkají počtu správných a špatných odpovědí u respondentů dotazových škol. Získané znalosti v oblasti práva se ve znalostním dotazníku týkaly od otázky č. 3 do otázky č. 18. Tyto otázky jsou vyhodnoceny v níže uvedených grafech. Údaje jsou též uvedeny v tabulkách, které jsou součástí Přílohy č. 3. Součástí vyhodnocení jsou ke každé otázce odpovědi, ze kterých měli respondenti možnost vybírat. Tučně vyznačená odpověď je vždy ta správná. Na všechny byla volba jedné správné odpovědi.

Graf 1: Otázka č. 3: Osoba není trestně odpovědnou za své jednání, jestliže:

- a) v době spáchání nemohla rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání
- b) v době vedení trestního stíhání trpí duševní chorobou
- c) nedosáhla věku 18 let

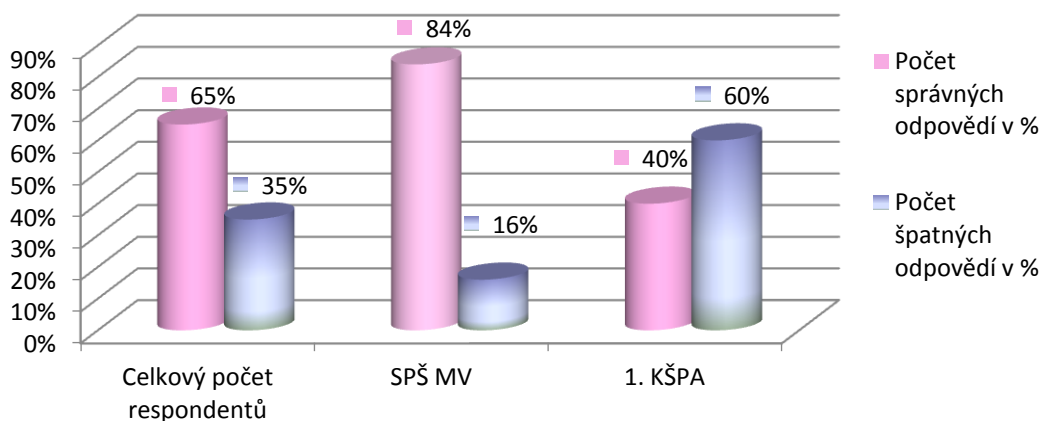

Zdroj: vlastní šetření

Na tuto otázku správně odpovědělo celkem 58 % všech dotazovaných respondentů. Správně odpovědělo 75 % respondentů ze SPŠ MV a 35 % respondentů 1. KŠPA.

Graf 2: Otázka č. 4: Jak se nazývá předpis, který je hlavním pramenem trestního práva hmotného?

- a) trestní kodex
- b) **trestní zákoník**
- c) trestní řád

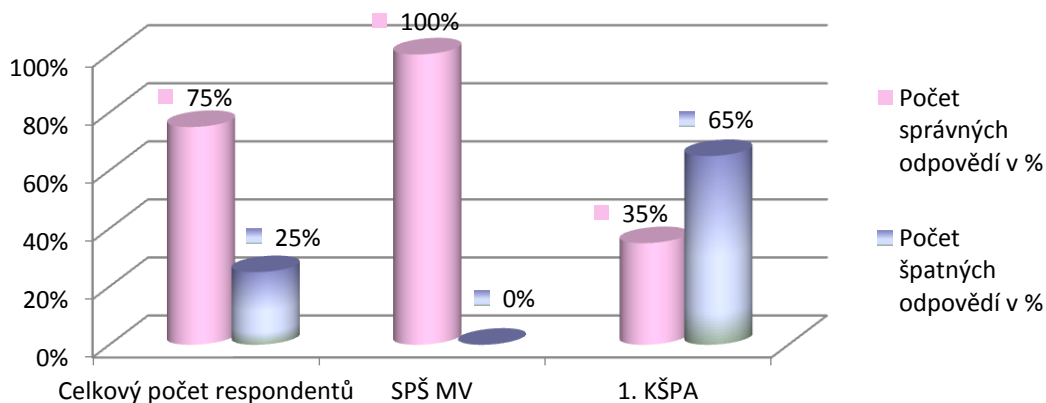

Zdroj: vlastní šetření

Správnou odpověď zvolilo celkem 65 % z celkových dotazovaných respondentů z toho 81 % respondentů ze SPŠ MV a 40 % respondentů 1. KŠPA.

Graf 3: Otázka č. 5: Co je trestný čin?

- a) každé závažné porušení zákona
- b) protiprávní čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně**
- c) čin, který soud prohlásí za trestný

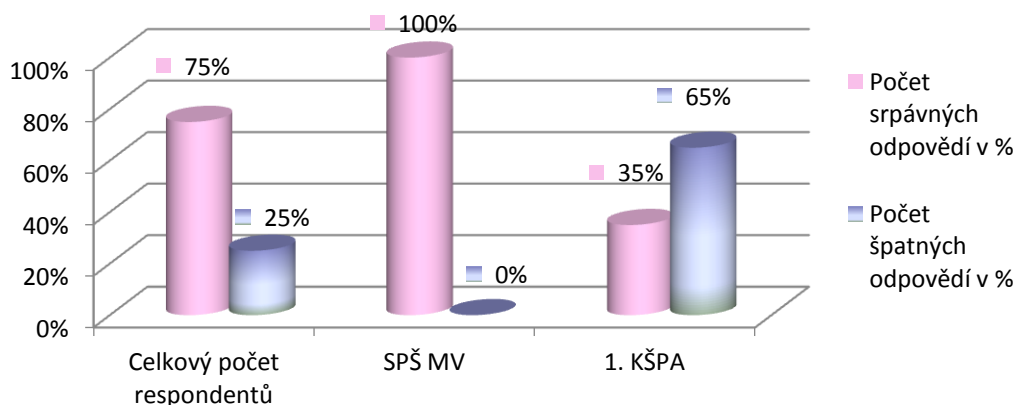

Zdroj: vlastní šetření

Správně odpovědělo 75 % dotazovaných respondentů. Výrazně lépe odpověděli žáci SPŠ MV (100 % správných odpovědí), naopak z 1. KŠPA správně odpovědělo jen 35 % respondentů.

Graf 4: Otázka č. 6: Za jakých okolností je trestná příprava k trestnému činu?

- a) jestliže se k činu připravuje recidivista
- b) připravuje-li čin skupina pachatelů
- c) jde-li o přípravu zvláště závažného zločinu a trestní zákon to výslovně stanoví**

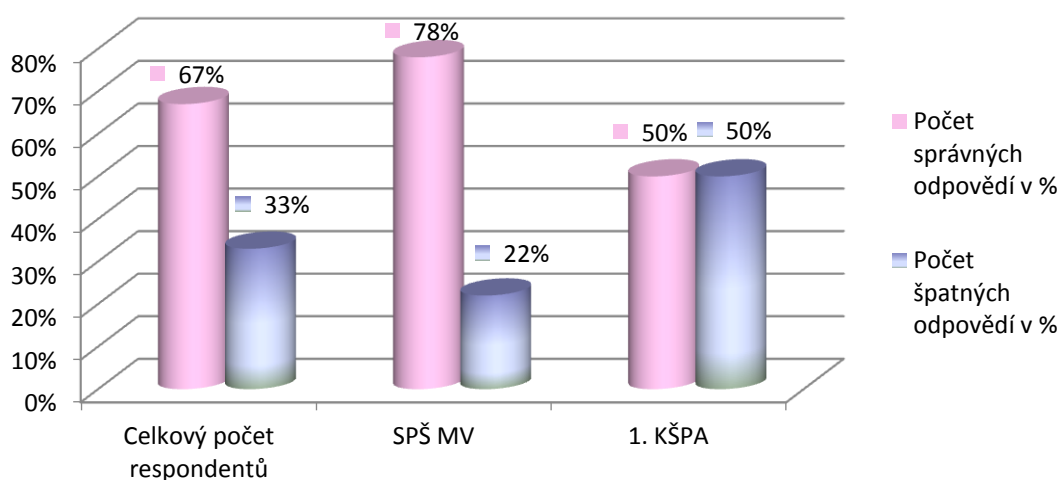
Zdroj: vlastní šetření

Na tuto otázku opět správně odpověděli všichni respondenti ze SPŠ MV a rovněž 35 % respondentů z 1. KŠPA. Celkem tak správně odpovědělo 75 % respondentů.

Správnou odpovědí respondenti vyjádřili znalost v oblasti vývojových stádií trestného činu, jako je příprava, pokus a dokonaný trestný čin.

Graf 5: Otázka č. 7: U trestného činu krádeže musí minimální výše způsobené škody dosahovat částky:

- a) 5 000 Kč
- b) 4 000 Kč
- c) 10 000 Kč

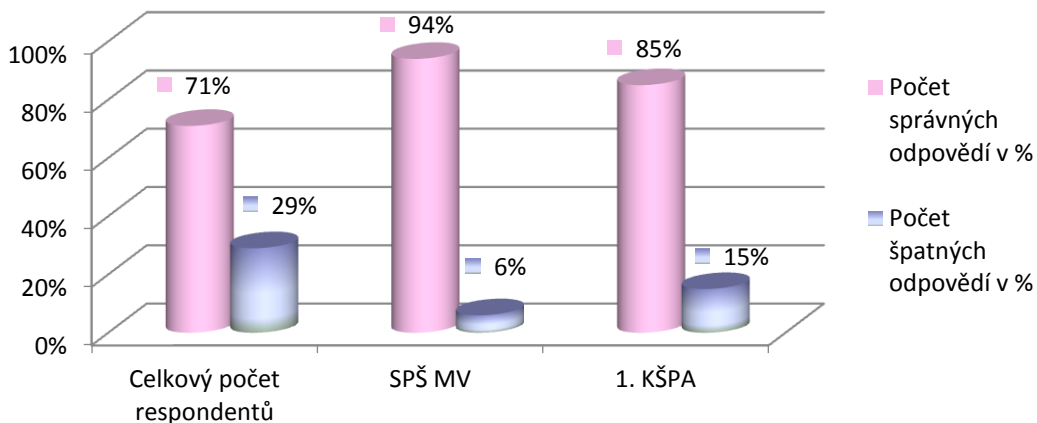
Zdroj: vlastní šetření

Správnou odpověď zvolilo celkem 67 % všech respondentů. 78 % z respondentů SPŠ MV a 50 % z respondentů 1. KŠPA.

Aby byli respondenti schopni rozpoznat trestný čin od přestupku či jiného protiprávního jednání, je důležité, aby se orientovali v základních rozdílech mezi tím, kdy se jedná o přestupek a kdy o trestný čin.

Graf 6: Otázka č. 8: Fyzická osoba nabývá způsobilosti nést odpovědnost za následky svého trestněprávního jednání:

- a) dosažením věku 14 let
- b) dosažením věku 15 let**
- c) dosažením věku 18 let

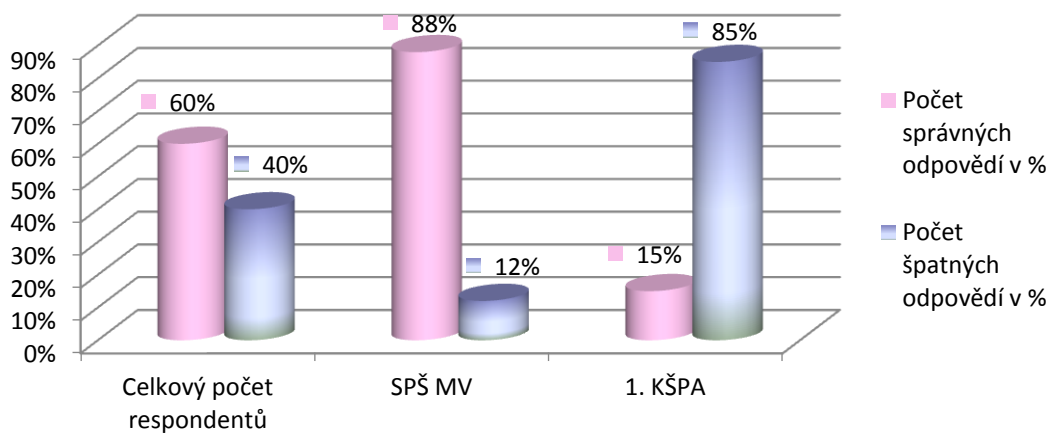

Zdroj: vlastní šetření

V této otázce dosáhli respondenti velké procentuální úspěšnosti. 71 % celkových respondentů odpovědělo správně. Respondenti ze SPŠ MV správně odpověděli v 94 % a respondenti z 1. KŠPA správně v 85 %.

Graf 7: Otázka č. 9: Mezi orgány činné v trestném řízení nepatří:

- a) soud
- b) státní zástupce
- c) obhájce**

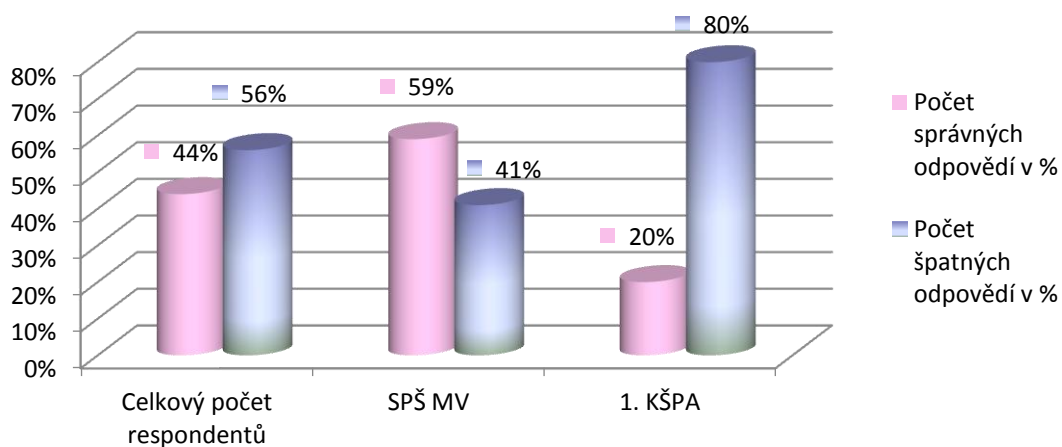

Zdroj: vlastní šetření

60 % všech respondentů odpovědělo správně, z toho 88 % respondentů SPŠ MV a pouze 15 % respondentů 1. KŠPA. Otázka byla zvolena proto, že veřejností je pojem orgán činný v trestním řízení často zaměňován s pojmem účastník v trestním řízení.

Graf 8: Otázka č. 10: Maximální výměra trestu odnětí svobody činí:

- a) 20 let
- b) 25 let
- c) 30 let

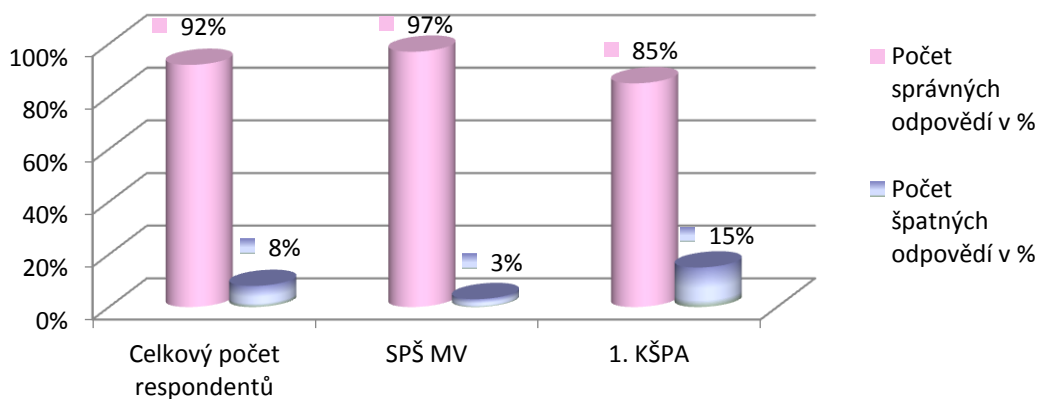
Zdroj: vlastní šetření

Na otázku z procesního práva správně odpovědělo 44 % respondentů. Jednalo se o 59 % respondentů ze SPŠ MV a 20 % respondentů 1. KŠPA.

Často je zaměňován pojem maximální výměra trestu odnětí svobody, vztahující se maximální obecnou hranicí 20 let s pojem mimořádné navýšení trestu například u výjimečného trestu což je v rozmezí od 20 do 30 let.

Graf 9: Otázka č. 11: V trestním řízení před soudem:

- a) projednání věci není veřejné
- b) nelze při projednání věci vyloučit veřejnost
- c) **státní zástupce vystupuje tak, aby byly objasněny všechny podstatné skutečnosti z hlediska podané obžaloby**

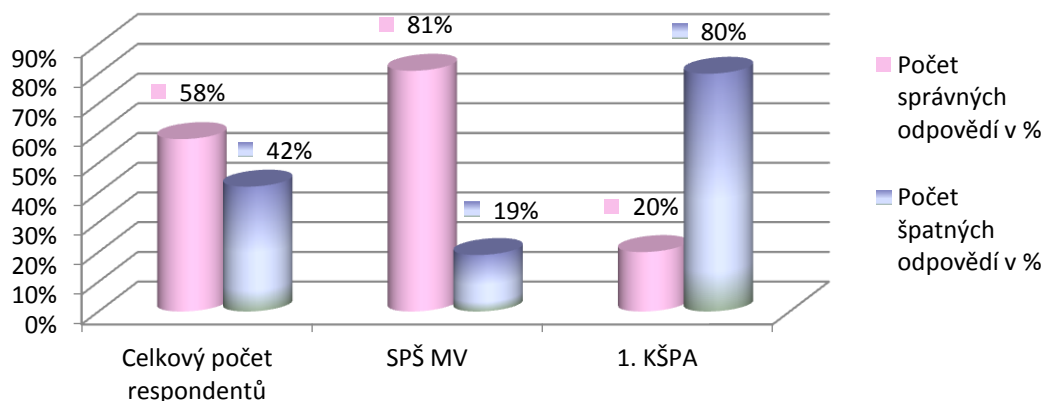

Zdroj: vlastní šetření

Celkem správně odpovědělo 92 % respondentů, a to 97 % respondentů ze SPŠ MV a 85 % respondentů 1. KŠPA. Školní vzdělání hraje velkou roli ve znalostech respondentů na výše uvedenou otázku.

Graf 10: Otázka č. 12: Obviněný nemá právo

- a) radit se se svým obhájcem
- b) radit se se svým obhájcem během výslechu prováděného policejním orgánem
- c) **radit se v průběhu výslechu s obhájcem, jak odpovědět na již položenou otázku**

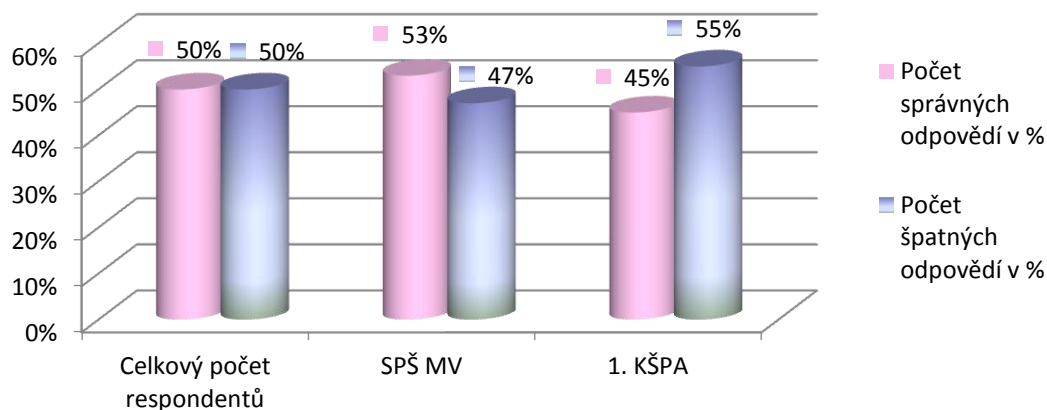

Zdroj: vlastní šetření

Z dotazovaných respondentů správně odpovědělo 58 %. Respondenti z SPŠ MV odpověděli správně v počtu 81 % a respondenti z 1. KŠPA pak v počtu 20 %.

Graf 11: Otázka č. 13: Obhájcem v trestním řízení může být:

- a) advokát a notář
- b) pouze advokát**
- c) kterákoli osoba mající vysokoškolské vzdělání právního zaměření

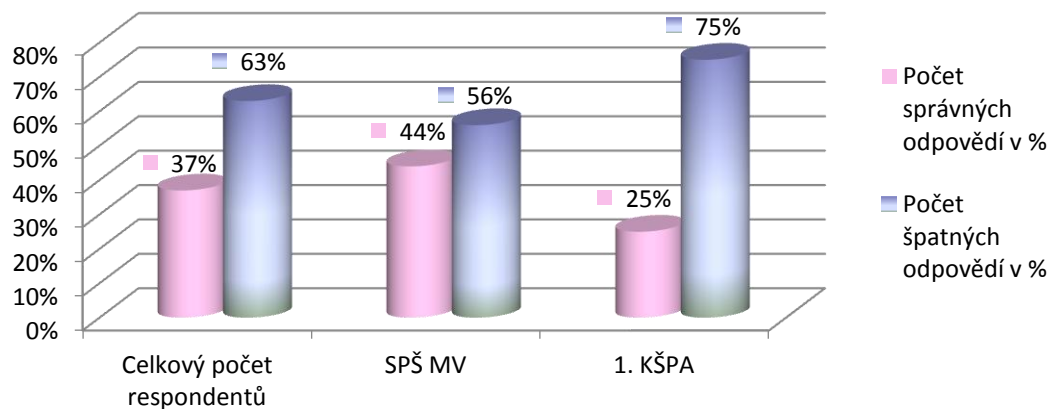

Zdroj: vlastní šetření

Jen polovina všech respondentů odpověděla na výše uvedenou otázku správně. Lépe pak dopadli žáci z SPŠ MV, ale i tam odpovědělo správně jen 53 % respondentů. Správnou odpověď zvolilo 45 % respondentů z 1. KŠPA.

Graf 12: Otázka č. 14: Obviněný může být vzat do vazby:

- a) rozhodnutím policejního orgánu
- b) je-li důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat**
- c) je-li důvodná obava, že bude působit na již vyslechnuté svědky

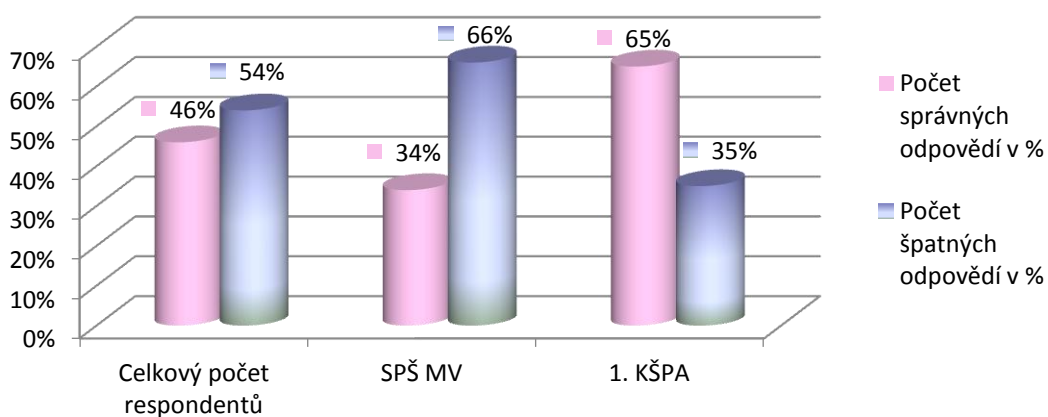

Zdroj: vlastní šetření

Ze všech položených otázek, na tuto otázku odpovědělo správně nejméně respondentů, a to 37 %. Správnou odpověď zvolilo 44 % respondentů z SPŠ MV a 25 % respondentů z 1.KŠPA. Omezení na osobní svobodě je velký zásah do lidských práv a svobod a je důležité, aby respondenti věděli, koho a z jakých důvodů, lze vzít obviněného do vazby.

Graf 13: Otázka č. 15: O vině a trestu rozhoduje soud:

- a) usnesením
- b) opatřením
- c) trestním příkazem nebo rozsudkem**

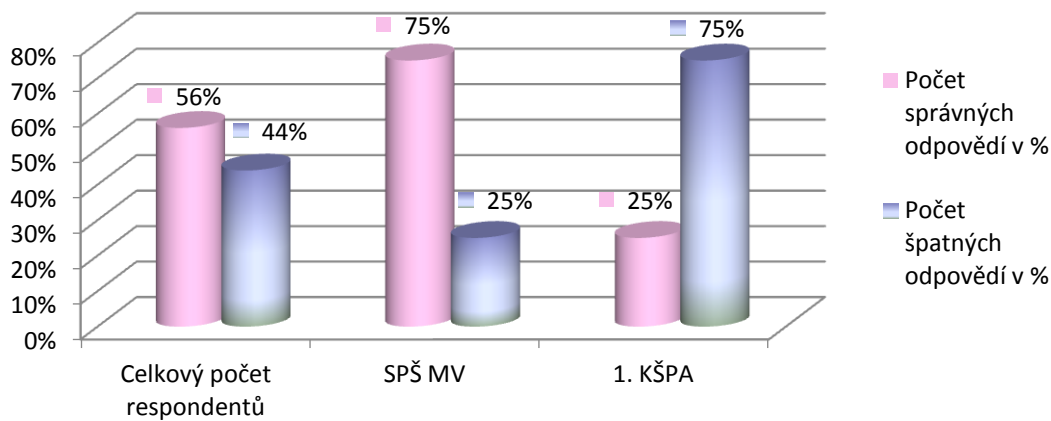

Zdroj: vlastní šetření

Další otázka, na kterou respondenti odpověděli správně jen ve 46 %. Poprvé zde méně zvolili správných odpovědí respondenti z SPŠ MV a lépe pak odpovídali v 65 % respondenti z 1. KŠPA.

Graf 14: Otázka č. 16: Do vazby lze vzít:

- a) **proti níž bylo zahájeno trestní stíhání**
- b) **prověřovaného**
- c) **podezřelého**

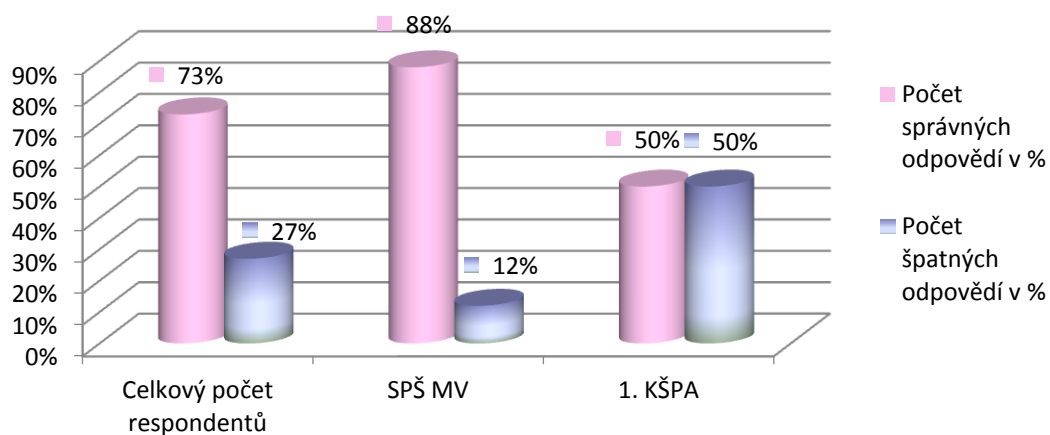

Zdroj: vlastní šetření

56 % respondentů odpovědělo správně, 75 % respondentů z SPŠ MV a 25 % respondentů z 1. KŠPA. Zásah do lidských práv a svobod je významným omezením svobody a je důležité, aby respondenti znali a měli povědomí o tom, koho lze vzít do vazby a na základě jakých důvodů.

Graf 15: Otázka č. 17: Co obsahuje trestní právo procesní?

- a) **druhy trestných činů, trestů a ochranných opatření**
- b) **právní normy k přestupkům a řízení o nich**
- c) **postup orgánů činných v trestním řízení ke zjištění trestných činů a pachatelů**

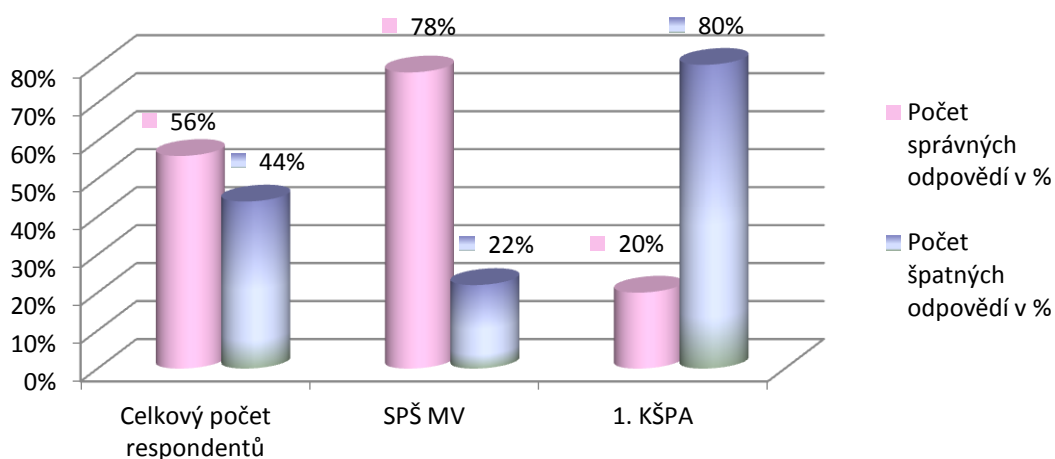

Zdroj: vlastní šetření

Na tuto otázku odpovědělo správně celkem 73 % všech dotazovaných respondentů, 88 % respondentů z SPŠ MV a 50 % respondentů z 1. KŠPA.

Graf 16: Otázka č. 18: Co obsahuje trestní právo hmotné?

- a) **druhy trestných činů, trestů a ochranných opatření**
- b) právní normy o výkonu uložených trestů, právní normy o přestupcích
- c) právní normy o celém trestním řízení

Zdroj: vlastní šetření

Na poslední otázku odpovědělo správně 56 % ze všech respondentů, lépe respondenti z SPŠ MV (78 %) a 20 % respondentů z 1. KŠPA.

5.4 Individuální hloubkový rozhovor

Individuální hloubkový rozhovor obsahoval 17 otázek. K rozhovoru jsem oslovila učitele předmětu Právo ze Střední policejní školy Ministerstva vnitra v Holešově pana Mgr. Arnošta Kratochvíla. Jeho odpovědi jsou ve vyhodnocení individuálního hloubkového rozhovoru označeny jako R1. Dále jsem oslovila učitele předmětu Právo pana Mgr. Miroslava Linharta z 1. kladenské soukromé střední školy, s. r. o., jeho odpovědi jsou označeny jako R2. Oba učitelé zároveň předali dotazníky respondentům, tedy žákům 4. ročníku výše uvedených škol.

5.4.1 Vyhodnocení individuálního hloubkového rozhovoru

1. Jaká je délka Vaší pedagogické praxe v předmětu právo?

R1: 4 roky

R2: 8 let

2. Máte právnické vzdělání případně praxi v oblasti práva?

R1: Bezpečnostně právní studium s magisterským titulem, 16 let praxe u Policie ČR.

R2: Práva jsem nestudoval, mám pouze dílčí zkoušky z jednotlivých právních disciplín, a to správní, občanské, trestní právo a přestupkové právo. Praxi v oblasti práva mám jako policista, kdy jsem po dobu 15 let pracoval jako vyšetřovatel PČR.

3. Co si představujete pod pojmem právní gramotnost?

R1: Schopnost orientovat se v právních předpisech a umět používat tyto předpisy nejen v rámci subjektivního práva.

R2: Základní orientaci v problematice práva, se kterým se občan české republiky běžně setkává při každodenní činnosti. Schopnost rozeznat hranici mezi vrozeným chováním ovlivňující působení ve společnosti a hranicí chování nastavenou společností ovlivňující právní normy. Jaké chování je společnost schopna tolerovat a za jaké je společnost již schopna mě trestat, z důvodu vybočení z mantinelů nastavených státem.

4. Uved'te úroveň právní gramotnosti žáků 4. ročníku na vaší škole?

R1: Úroveň s ohledem k jejich věku je optimální.

R2: Úroveň žáků je na dostatečné úrovni se orientovat v jednotlivých právních odvětvích.

5. Analyzujte, v jakých aspektech právní gramotnosti mají žáci 4. ročníku největší potíže?

R1: V souvislostech, neumí si z důvodu absence osobních zkušeností některé věci propojit.

R2: Jsou to především aspekty práva, kde si nedokážou představit praktickou aplikaci právní normy.

6. Odkud čerpáte inspiraci, jak rozvíjet právní gramotnost?

R1: V životě.

R2: Zejména z praktických zkušeností.

7. Myslíte si, že mají žáci dostatečný zájem o výuku práva?

R1: Mají velký zájem a okamžikem, kdy pochopí, že mohou informace z tohoto předmětu využít ve svém životě, zájem roste.

R2: Zájem je individuální. Záleží i na přednášejícím jak umí zaujmout a podat výuku.

8. Je výuka zaměřena i na praktickou část? Pokud ano, kolik procent z výuky tvoří praktická a teoretická část?

R1: Výuka je samozřejmě zaměřena na praxi, procentuelně nelze přesně určit.

R2: Výuka je zaměřena pouze na získání teoretických znalostí. Do výuky není zařazena žádná praktická aplikace práva.

9. Dokážou žáci aplikovat získané teoretické znalosti v praktických cvičeních jako například kvalifikovat trestný čin?

R1: Záleží to opět na konkrétní problematice, některou umí propojit ihned.

R2: Výuka je zaměřena pouze na obecný přehled trestního práva. Běžné trestné činy žáci jsou schopni určit, avšak pouze teoreticky, tyto nejsou schopny aplikovat prakticky.

10. Zvete do výuky externí pracovníky jako například advokáta, státního zástupce nebo policistu – vyšetřovatele?

R1: Do výuky přímo ne, ovšem s těmito lidmi studenty seznamujeme v rámci odborných praxí.

R2: Externí pracovníci do výuky nejsou zařazeni.

11. Máte možnost vzít studenty v rámci exkurze tam, kde je trestní právo uvedeno v praxi, jako například soudní líčení?

R1: Ano, jezdíme pravidelně na soudní jednání.

R2: Rozsah vyučujících hodin k tomuto není určen.

12. Jaké zdroje ve výuce nejčastěji používáte?

R1: Právní předpisy.

R2: Sbírký zákonů v platném znění, komentáře, odborné články, články na internetu a školní učebnice.

13. S jakými metodami ve výuce pracujete?

R1: Výklad, demonstrační výklad, praktická cvičení a inscenační metody.

R2: Klasická výuka - výklad, diskuze.

14. Jak probíhá hodnocení žáka?

R1: Obvyklým způsobem.

R2: Klasická klasifikace nastavená školským systémem.

15. Myslíte si, že hodinová dotace je pro výuku trestního práva dostačující?

R1: Ne, pokud je míněna dotace v rámci jednoho týdne.

R2: Rozhodně není dostačující, s ohledem na důležitost právního vědomí každého člověka.

16. Máte představu, kolik žáků by chtělo dál jít studovat obor práva případně obor s právem souvisejícím?

R1: V současné chvíli nemám.

R2: Tuto představu nemám.

17. Máte představu, kolik žáků by chtělo dělat povolání, jehož znalosti práva jsou základem, jako například práce u policie?

R1: V současné chvíli nemám, na tuto otázku by musel být udělán alespoň předběžný dotazníkový průzkum.

R2: Rovněž tyto informace nemám.

5.5 Shrnutí dotazníkového šetření a individuálního hloubkového rozhovoru

Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že žáci ze SPŠ MV prokázali významně lepší výsledky než žáci 1. KŠPA. V 11 otázkách odpověděli lépe v průměru až o 50 %, u 4 otázek dosáhli lepších výsledků jen o 12 % než žáci 1. KŠPA a pouze u jedné otázky získali lepší výsledky žáci 1. KŠPA o 30 %.

Dosažení lepších výsledků lze přisuzovat jednak k oboru, který žáci SPŠ MV studují a jednak, jak uvedl učitel SPŠ MV k vyučovacím metodám, kdy používá výklad, demonstrační výklad, praktická cvičení a inscenační metody. Na rozdíl od žáků 1. KŠPA žáci pravidelně jezdí na soudní jednání a mají možnost se v rámci odborných praxí seznamovat s externími pracovníky, jako je advokát nebo policista - vyšetřovatel. K lepšímu právnímu vědomí lze přisuzovat i větší zájem o předmět Právo u žáků SPŠ MV, kladně na otázku č. 19, zda je zajímavá oblast trestního práva, odpovědělo celkem 25 žáků a z 20 žáků 1. KŠPA odpovědělo kladně pouze 5 žáků. Že mají žáci o obor trestního práva zájem, potvrdil i jejich učitel, který uvedl, že okamžikem, kdy žáci pochopí, že mohou informace z předmětu právo využít i ve svém životě, jejich zájem roste. Všichni žáci ze SPŠ MV pak uvedli, že si myslí, že je hodinová dotace předmětu právo dostatečná, s tímto jejich učitel nesouhlasí, myslí si, že hodinová dotace v rámci jednoho týdne není dostatečná. 12 žáků z 1. KŠPA se domnívá, že hodinová dotace není dostačující, totéž potvrzuje i jejich učitel.

Na SPŠ MV mají žáci výuku zaměřenou na teoretickou i na praktickou výuku. Na 1. KŠPA s ohledem na nízkou hodinovou dotaci mají však žáci výuku zaměřenou jen na teoretickou výuku. Žáci na SPŠ MV nejčastěji využívají právní předpisy, které však mohou být formulovány odborným právním jazykem a žáci se v nich mohou hůře orientovat. Na rozdíl od žáků 1. KŠPA, kteří využívají i odborné články, články na internetu a školní učebnice.

Shodně podle učitelů předmětu Právo mají žáci potíže při propojování některých souvislostí, a nedokážou tak aplikovat získané teoretické znalosti v praktických cvičeních.

6 Vlastní doporučení

V současné době je rozvoj právní gramotnosti žáků důležitým aspektem vzdělávání. Je podstatné, aby k rozvoji právní gramotnosti přispěli nejen učitelé v rámci právního vzdělávání, ale i rodiče žáků. Žáci se s některými pojmy setkají pouze ve výuce, jednorázově v rámci tématu, a pokud by nedocházelo k dalšímu aplikování třeba v rámci rodinné diskuse, nebo při volnočasové aktivitě, jako jsou zájmové a vzdělávací kroužky nebo sportovní aktivity, mohlo by dojít k zapomínání důležitých pojmů. Například u turistiky, cyklistiky nebo táboření je důležité znát, jaké povinnosti vyplývají přítomným osobám na území lesa a současně i následky porušení zákona. Učitelé, by měli více spolupracovat se subjekty působícími v právní oblasti, mezi které patří advokáti, státní zástupci nebo policisté – vyšetřovatelé a žáci by měli například navštěvovat soudní líčení.

Je nutné vzdělávat žáky nejen v oblasti základních pojmů z práva, ale poskytnout jim informace i z konkrétních odvětví, se kterými se v životě budou setkávat a trestní právo k těmto odvětvím patří. Výuka by měla co nejvíce odpovídat mentální úrovni žáků. Žáci často pracují s právními předpisy, které jsou někdy málo srozumitelné a neumějí se v nich tak dobře orientovat. V této oblasti by bylo vhodné zařadit do výuky i externí pracovníky, kteří by například v rámci přednášky, odborné diskuse nebo besedy danou problematiku lépe žákům objasnili.

V rámci fixačních metod by vyučující při opakování, ověřování znalostí nebo individuálního ústního zkoušení měli klást důraz zejména na otázky nebo úlohy otevřené, které podporují rozvoj myšlení, komunikační dovedností a nutí tak žáky pečlivě pracovat s textem.

Rozdíly ve výsledcích znalostního dotazníku můžou být způsobeny i rozdíly v hodinových dotacích, kdy na SPŠ MV mají žáci v prvním ročníku 2 hodiny týdně, v druhém, třetím a čtvrtém ročníku pak 4 hodiny týdně, zatím co na 1. KŠPA mají 3 hodiny týdně až ve druhém ročníku a 2 hodiny týdně ve třetím a čtvrtém ročníku. Bylo by vhodné hodinové dotace na obou školách předmětu Právo navýšit a oblast právní gramotnosti zavést do všech typů středních škol.

Významné zefektivnění vzdělávacího procesu ovlivní věnování se praktickým příkladům za použití situační metody zařazení modelových situací. Při této metodě

žáci nacvičují jednoduché a později komplikovanější dovednosti, propojují získané znalosti a vědomosti a ověřují si je v rámci aplikace dovedností. Postup při metodě modelových situací není v žádné literatuře přesně definován. Musí však být dodrženy základní principy a postupy, aby došlo k naplnění vzdělávacích cílů. Při modelových situacích se postupuje tak, že žáci hrají určitou roli, do které se musí reálně vžít. Vystupují v určité problémové situaci a improvizovaným chováním na sebe vzájemně reagují. Cílem je poznávání a ověřování různých variant řešení, posouzení zákonitosti či neoprávněnosti postupu u jednotlivých účastníků a pochopení celkové situace.

U přípravy modelové situace je důležité určení jednotlivých rolí, stanovení vzdělávacích cílů a potřebné časové dotace, materiální zajištění a prostorové zabezpečení. Na začátku vyučovací hodiny se provede instruktáž a učitel žáky seznámí se scénářem modelové situace, následně dostanou žáci prostor k sehrání modelové situace. Po sehrání se provede s učitelem analýza modelové situace, zpětná vazba a závěrečné vyhodnocení v co nejkratším časovém úseku včetně administrativního zpracování. Cílem modelové situace a následné zpětné vazby by mělo být, že žáci budou schopni produktivně myslet, zjistit nedostatky a optimálně navrhnout řešení modelové situace.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce na téma „Právní gramotnost žáků SOŠ ve vybraném právním odvětví“ bylo na základě zjištění, jaké znalosti a vědomosti v oblasti trestního práva hmotného a procesního mají žáci vybraných středních odborných škol, dát vlastní návrhy, které by mohly vést ke zlepšení jejich právní gramotnosti.

Teoretická část byla zaměřena na vymezení pojmů gramotnost, právní vědomí, složky právního vědomí, znalost práva, mínění o právu a obecná pravidla práva. V bakalářské práci bylo rovněž charakterizováno právní vzdělání na středních školách, metody výuky a cíle vzdělávání. Byl stručně popsán historický vývoj trestního práva, trestní zákoník z roku 1961, oblast trestního práva v současném pojetí a v závěru teoretické části jsou zmíněny základní pojmy trestního práva hmotného a procesního.

V praktické části byly informace zjišťovány s využitím metody dotazníkového šetření a metody individuálního hloubkového rozvoru s pedagogy předmětu Právo. Znalostní dotazníky byly rozdány žákům dvou středních odborných škol, kteří mají předmět Právo v nabídce pro povinné ústní zkoušky profilové části maturitní zkoušky. Záměrem bylo porovnat rozdíly v právních znalostech žáků obou škol a shrnout výsledky výzkumného šetření. Výsledky dotazníku poukázaly na nedostatky ve znalostech žáků v oblasti trestního práva, a to zejména na jedné z vybraných škol.

Samostatná kapitola byla věnována vlastním doporučením, která by mohla zlepšit kvalitu vzdělávacího procesu. Tato doporučení se týkají například zařazení aktivizujících metod, přizvání externích pracovníků, kteří by žákům právní problematiku v rámci přednášky, besedy nebo diskuse lépe objasnili. Dále by bylo možné využití situační metody, při které by žáci a učitelé pracovali s metodou modelových situací, jejímž cílem by mělo být podpořit schopnost produktivního myšlení žáků. V rámci fixačních metod by vyučující měli klást důraz zejména na otevřené úlohy a otázky, které podporují rozvoj myšlení a komunikační dovednosti a v neposlední řadě by mělo dojít k navýšení hodinové dotace předmětu Právo.

Výchova k právu je v současné době stále aktuálním problémem, který musí být nejen společností a rodinou, ale hlavně školami vnímán jako důležitý.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborná literatura

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Funkční gramotnost - proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 88 s. ISBN 80-7041-115-5.

EL-DUNIA, Jana a VEVERKA, Vladimír. *Právní výchova mládeže*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1987. 68 s. Studijní materiály na pomoc lektorům Socialist. akademie ČSSR.

HUNGR, Pavel a KRŠKOVÁ, Alexandra. *Psychologické aspekty působení práva*. 1. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1985. 185 s. Spisy právnické fakulty Univerzity J.E. Purkyně v Brně = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; sv. 58.

JANÍK, Tomáš, MAŇÁK, Josef a KNECHT, Petr. *Cíle a obsahy školního vzdělávání a metodologie jejich utváření*. 1. vyd. Brno: Paido, 2009. 181 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi; sv. 17. ISBN 978-80-7315-194-2.

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém a RUNDOVÁ, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 215 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-251-6.

JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009. 223 s. Teoretik. ISBN 978-80-87212-21-9.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. 976 s. Student. ISBN 978-80-7502-044-4.

KÁŇA, Pavel. *Maturujeme z práva: vybrané kapitoly českého práva, mezinárodního práva a práva Evropské unie pro střední školy: okruhy problémů a témata k maturitní zkoušce na střední škole*. Ostrava: Montanex, 2012. 319 s. ISBN 978-80-7225-369-2.

KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. 727 s. ISBN 978-80-7201-741-6.

- MARŠÁLEK, Pavel. *Právo a společnost*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2008. 258 s. Téma. ISBN 978-80-903786-8-1.
- MUŽÍK, Jaroslav. *Profesní vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 263 s. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-738-4.
- RABUŠICOVÁ, Milada. *Gramotnost: staré téma v novém pohledu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2002. 199 s. Rubikon; sv. 8. ISBN 80-86251-14-4.
- RYSKA, Radovan a PUŠKINOVÁ, Monika. *Právo pro střední školy: podle nového občanského zákoníku*. Vyd. 3., aktualiz. a dopl. Praha: Eduko, 2014. 94 s. ISBN 978-80-87204-83-2.
- SLAVÍK, Milan a MILLER, Ivan. *Oborová didaktika pro zemědělství, lesnictví a příbuzné obory*. 3. vydání. Textová studijní opora. Praha: ČZU v Praze, IVP, 2012. 136 s. ISBN 978-80-213-2277-6.
- SPIRIT, Michal. *Úvod do studia práva*. 2. vyd., aktualiz. dle nového občanského zákoníku. Praha: Grada, 2014. 190 s. Expert. ISBN 978-80-247-5280-8.
- URBAN, Michal. *Efektivní strategie formování právního vědomí středoškolských studentů: případy z praxe*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013. 280 s. Teoretik. ISBN 978-80-7502-013-0.
- VEČEŘA, Miloš a URBANOVÁ, Martina. *Sociologie práva*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 313 s. ISBN 978-80-7380-321-6.
- VEČEŘA, Miloš a kol. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. 194 stran. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity; svazek č. 512 = Acta Universitatis Brunensis Iuridica; vol. 512. Řada teoretická. Scientia. ISBN 978-80-210-7783-6.
- VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 2., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, ©1993. 66 s. Edice učebnic; č. 346. ISBN 80-210-3506-4.
- VOTAVA, Jiří. *Úvod do pedagogiky*. 1. vydání. Praha: ČZU, IVP, 2011. 204 s. ISBN 978-80-213-2229-5.

ZOUBEK, Vladimír a kol. *Úvod do právní teorie a státovědy*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 1998. 149 s. ISBN 80-85981-93-9.

Elektronické zdroje

Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 1997?]- [cit. 2017-11-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>.

Národní ústav odborného vzdělávání: NÚOV [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP%206842M01%20Bezpecnostne%20pravni%20cinnost.pdf>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Otázka č. 3: Osoba není trestně odpovědnou za své jednání, jestliže: ..	33
Graf 2: Otázka č. 4: Jak se nazývá předpis, který je hlavním pramenem trestního práva hmotného?	33
Graf 3: Otázka č. 5: Co je trestný čin?	34
Graf 4: Otázka č. 6: Za jakých okolností je trestná příprava k trestnému činu?	34
Graf 5: Otázka č. 7: U trestného činu krádeže musí minimální výše způsobené škody dosahovat částky:	35
Graf 6: Otázka č. 8: Fyzická osoba nabývá způsobilosti nést odpovědnost za následky svého trestněprávního jednání:	36
Graf 7: Otázka č. 9: Mezi orgány činné v trestném řízení nepatří:	36
Graf 8: Otázka č. 10: Maximální výměra trestu odnětí svobody činí:.....	37
Graf 9: Otázka č. 11: V trestním řízení před soudem:	38
Graf 10: Otázka č. 12: Obviněný nemá právo	38
Graf 11: Otázka č. 13: Obhájcem v trestním řízení může být:	39
Graf 12: Otázka č. 14: Obviněný může být vzat do vazby:	39
Graf 13: Otázka č. 15: O vině a trestu rozhoduje soud:	40
Graf 14: Otázka č. 16: Do vazby lze vzít:	41
Graf 15: Otázka č. 17: Co obsahuje trestní právo procesní?	41
Graf 16: Otázka č. 18: Co obsahuje trestní právo hmotné?	42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky SOŠ

Příloha č. 2: Otázky pro vyučující předmětu Právo

Příloha č. 3: Tabulky k vyhodnocenému dotazníku

